

УДК 372.800.4(045)

О. А. Сивак,
старший викладач
(Маріупольський державний університет)
dksivak@mail.ru

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

У статті обґрунтовується необхідність впровадження у процес навчання інформатики компетентнісного підходу, розкриваються особливості змісту, що сприяє набуттю професійних та дослідницьких компетентностей майбутніми документознавцями. Виявлено, що оновлення змісту курсу інформатики на засадах впровадження компетентнісного підходу та відповідного методичного забезпечення сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, розвитку свідомого, зацікавленого, мотивованого ставлення до вивчення інформатики, формуванню професійних компетенцій майбутніх документознавців, що відповідають новим соціальним вимогам.

Постановка проблеми. Документознавство – одна з перспективних професій, що забезпечує діяльність систем документно-інформаційних комунікацій в усіх галузях і функціонування сфери управління ними. Підготовка сучасних кадрів для означеної сфери є важливим державним завданням, оскільки недостатньо інтегрована на сьогодні система документних комунікацій має бути поступово перетворена висококваліфікованими фахівцями на стратегічно орієнтовану цілісність, що підвищить ефективність функціонування соціально-інформаційних та документно-комунікативних процесів у забезпеченні життєдіяльності громадянського суспільства.

Завдання вищої школи в цих умовах полягає в підвищенні якості підготовки документознавців, рівня їх професіоналізму, світоглядної культури і соціально-етичної відповідальності.

Найбільш слабким місцем у підготовці документознавців на сьогоднішній день залишається недостатня сформованість вмінь вільно використовувати здобуті знання з інформатики для розв'язання практичних професійних завдань, аналізу нестандартних ситуацій тощо.

У світлі сказаного, важливого значення набуває реалізація у навчанні інформатики студентів-документознавців компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активізація творчих пошуків щодо впровадження ідей компетентнісного підходу в освіту України базується на визнанні даного підходу одним із провідних напрямів вдосконалення національної освітньої системи [1]. Загальні питання компетентнісного підходу в освіті стосовно формування ієрархії компетентностей та методів набуття комунікативних, загальнонавчальних, предметних, технологічних, дослідницьких та інших компетенцій висвітлено у роботах М. І. Жалдака, О. В. Куделіної, Г. В. Манастиріної, О. Л. Овчарук, О. І. Пометун, С. А. Ракова, О. М. Спіріна, В. І. Шавальнової та ін. Вчені відмічають, що основним компонентом методичної системи навчання, який сприяє розвитку професійних компетенцій майбутніх фахівців, є зміст навчання.

З точки зору змістового наповнення навчальні підручники та посібники з навчальних дисциплін циклу інформатики ("Інформатика та комп'ютерна техніка", "Інтернет технології та ресурси", "Комп'ютерні мережі", "Організація та управління базами даних", "Комп'ютерна графіка", "Web-дизайн") відрізняються інформаційною ємністю, але варто зазначити, що питанням розв'язування професійних завдань документознавців майже не приділяється уваги.

Питанням професійної підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства присвячено низку наукових публікацій та дисертаційних досліджень (Н. А. Гайсинюк, С. Г. Кулешов, Н. М. Кушнарєнко, І. Д. Нілова, Ю. І. Палеха, І. О. Петрова, М. С. Слободяник, Г. М. Швецова-Водка та ін.). Але на цей час у методичній літературі та наукових публікаціях бракує робіт щодо описання методичних систем навчання інформатики, які б сприяли підготовці студентів до творчої професійної діяльності, зокрема, майбутніх фахівців з документознавства.

Відомо, що для розвитку дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців тільки навчання дій за певними відомими алгоритмами та зразками явно недостатньо, оскільки формування таких компетентностей передбачає навчання перенесення набутих знань і вмінь у площину практичного застосування шляхом створення таких максимально наближених до реалій майбутньої професії проблемних ситуацій, які б передбачали самостійний пошук та обґрунтований вибір доцільних засобів їх розв'язання [2].

Метою даної статті є розкриття особливостей змісту навчання дисциплін циклу інформатики, що націлений на посилення прикладної спрямованості навчання, набуття професійних та дослідницьких компетентностей майбутніх документознавців.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що з метою якісного засвоєння студентами будь-якої навчальної дисципліни викладачеві у процесі навчання треба орієнтуватися як на її зміст, так й на особливості контингенту тих, хто навчається, на наявність у них базових знань і вмінь, які забезпечують

надійний фундамент для сприйняття нового матеріалу. Як показали результати проведених нами констатуючого та формуючого етапів педагогічного експерименту, для нинішніх студентів, що навчаються за спеціальністю "Документознавство", певні об'єктивні труднощі, з якими вони стикаються при вивченні дисциплін циклу інформатики на підставі компетентнісного підходу, зумовлюються, насамперед, відсутністю знань з професійних дисциплін до початку вивчення дисциплін інформатики та недостатньо розвинених дослідницьких навичок, а також низького загального стану розвитку логічного мислення (розумових дій аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення тощо).

Це, вже на перших заняттях, породжує невпевненість студентів у власній спроможності щодо якісного опанування новим для них навчальним матеріалом. Врахування цих обставин ставить перед викладачем інформатики складні завдання: дібрати до змістовного модуля, що вивчається, навчальні завдання з професійних дисциплін, які викладаються паралельно з інформатикою; компенсувати недоліки загальноосвітньої підготовки; забезпечити мотивацію; сприяти формуванню позитивного ставлення та розвивати інтерес студентів до виучуваної теми дисципліни. Ефективним шляхом розв'язання останніх завдань є посилення професійної спрямованості предмету через розкриття ролі знань та вмінь, що набуваються, у процесі розв'язування стандартних і нестандартних фахових задач при забезпеченні превалювання проблемних, розвивальних методів і, по можливості, сприяння "зануренню" студентів у дослідницьке середовище. При цьому специфіка предмету, яка спочатку для них є незрозумілою, має поступово розкриватися через роз'яснювання наявності єдиних підходів, правил, алгоритмів, існування спеціальних довідкових посібників з чіткими приписами щодо виконання завдань. Тобто зміст дисципліни є таким, що при створенні належних педагогічних умов (включаючи різноманітні компоненти навчально-методичного забезпечення) та дотриманні чітких методичних вимог переважна більшість студентів здатна його засвоїти принаймні на рівні стандарту. Але для формування в студентів суто професійного інтересу до вивчення інформатики з використанням матеріалу професійних дисциплін потрібно передбачати умови, завдяки яким вони одержуватимуть можливість розв'язувати реальну, а не деяку абстрактну, будь-ким наперед задану ситуацію, з якомога повнішим комплексом дослідницьких дій. До таких умов відносять, передусім, прозорий термін виконання завдання та вказівки де і як знайти необхідну інформацію. Іноді знайдена інформація для виконання завдання з інформатики виконує функції повторення та узагальнення з точки зору професійних дисциплін, а іноді – пропедевтичну.

До того, як створювати банки завдань професійного змісту з інформатики для студентів-документознавців, розглянемо основні вимоги до фахівця з документознавства.

Фахівець з документознавства розробляє та впроваджує у технологічні процеси роботи з документами і документною інформацією використання комп'ютерної техніки; бере участь у плануванні, організації і вдосконаленні діяльності служби документаційного забезпечення управління; здійснює контроль за станом діловодства у структурних підрозділах; готує пропозиції із забезпечення ергономічних умов праці, раціоналізації робочих місць працівників служби документаційного забезпечення управління; розробляє уніфіковані системи документації і таблиці документів різного призначення і рівня управління, класифікатори документної інформації; організує впровадження, ведення і розвиток системи документації, яка включає також документи на машинних носіях і класифікатори документної інформації; вживає заходів щодо впорядкування складу документів та інформаційних показників, скорочення їх кількості та оптимізації документопотоків. Бере участь у відбиранні документів, які передаються на державне зберігання, організації поточного збереження й експертизі наукової та практичної цінності документів. Бере участь у постановці задач, проектуванні, експлуатації та удосконаленні автоматизованих інформаційних систем і систем управління, у проектуванні й актуалізації баз банків даних. Вивчає та узагальнює передовий вітчизняний і світовий досвід у сфері документаційного забезпечення управління, розробляє нормативно-методичні матеріали з документаційного забезпечення. Бере участь у роботі з підбору, розстановки і підвищення кваліфікації кадрів служби документаційного забезпечення управління [3].

Це означає, що фахівець цієї галузі повинен вільно володіти документообігом як паперовим, так і безпаперовим. Безпаперовий документообіг неможливий без знання комп'ютерної техніки та вмінь користування комп'ютерним програмним забезпеченням, тому майбутній фахівець з документознавства повинен володіти програмними продуктами, за допомогою яких він буде компетентний в професійній діяльності.

Якщо враховувати перераховані компетенції майбутнього документознавця при складанні завдань для студентів з інформатики, то не складно побачити, який великий спектр діяльності у викладача. Але складність в тому, що немає достатньої кількості необхідних завдань, поданих у літературі. Кожну задачу треба не тільки спроектувати, а й обговорити її зміст з відповідними викладачами професійних дисциплін. На практиці велика кількість дібраних задач відбраковується за різних причин – таких, як незрозумілість для студентів, неактуальність для сучасних працівників та ін.

Наведемо декілька прикладів професійно-спрямованих задач з досвіду навчання інформатики студентів-документознавців Маріупольського державного університету. Розглянемо, наприклад, стандартне офісне

програмне забезпечення, за допомогою якого студенти можуть навчитися розв'язувати велику кількість професійних завдань: від створення документів та побудов таблиць і схем до побудов діаграм, графіків та полігонів частот з метою проведення аналізу й отримання відповідних висновків.

Завдання 1 (завдання для аудиторної роботи у 1 семестрі, термін на підготовку до заняття – 2 доби). Знайти у посібниках з навчальної дисципліни "Діловодство" вимоги до структури та оформлення Наказу про прийняття на роботу працівника фірми, підготувати електронний варіант Наказу про прийняття на роботу інспектора відділу управління персоналом.

Завдання 2 (завдання для студентів, що проходять навчальну практику, термін на підготовку – 1 тиждень). За функціональними ознаками службові листи поділяються на два типи: листи, що потребують відповіді (листи-запити, листи-прохання, листи-пропозиції, листи-звернення, листи-вимоги) та листи, що не потребують відповіді (листи-відповіді, листи-попередження, листи-розпорядження, листи-відмови, листи-нагадування, листи-подяки, листи-підтвердження, листи-запрошення, комерційні, супровідні, гарантійні, рекламні, рекомендаційні та інформаційні листи). Ознайомитися з листами, що надішли до університету за останній місяць, класифікувати їх за вказаними ознаками, створити інформаційну таблицю, побудувати відповідні діаграми щодо проведення аналізу надходжень інформації до університету протягом місяця.

Завдання 3 (завдання для аудиторної роботи у 2 семестрі, термін на підготовку до заняття – 2 доби). Провести опитування студентів групи про оцінку з інформатики на попередньому етапі освіти. За допомогою Excel побудувати полігон частот, обчислити математичне сподівання, дисперсію та середнє квадратичне відхилення. Зробити висновок про результати попередньої освіти студентів групи [4].

Завдання 4 (завдання для студентів, що проходять навчальну практику, термін на виконання – 1 тиждень). Проаналізувати роботу паперового та електронного документообігу, використовуючи електронні ресурси Інтернет та посібники з діловодства за наступними параметрами: перевірка, розмноження, сортування, доступ, маршрутизація, зберігання, введення інформації та робота над складовими. Дані у діаграмах представити у відсотках. Зробити порівняльний аналіз паперового та електронного документообігу згідно отриманих даних. Побудувати діаграми (кругову та гістограму). Зробити висновок: який документообіг є ефективним та за допомогою якої діаграми це більш детально показано.

Завдання 5 (завдання для аудиторної роботи студентів у 1 семестрі без попередньої підготовки). За даними відділу кадрів в університеті працює 120 штатних викладачів. З них: докторів наук, професорів – 6, кандидатів наук, доцентів – 65, старших викладачів та асистентів – 49. За допомогою діаграми зробіть аналіз, чи укомплектован штат університету згідно вимог МОН України (докторів наук, професорів – 10 %, кандидатів наук, доцентів – 65%, старших викладачів та асистентів – 25%).

Завдання 6 (завдання для аудиторної роботи студентів у 2 семестрі без попередньої підготовки). На замовлення керівництва ВАТ "Авторадіатор" Маріупольським державним університетом проводилося соціологічне дослідження про розмір бажаної заробітної плати технічного персоналу. На час проведення дослідження середня заробітна плата даної групи працівників була 1040 грн.

Результати опитування 100 технічних працівників ВАТ "Авторадіатор" про розмір бажаної заробітної плати:

1650	1850	2010	1350	1590	2040	2340	1970	2430	1640
1310	1650	2180	2160	1890	1590	2390	1670	1880	2270
1835	2270	1590	2075	2490	1920	1880	1590	1730	1640
2190	1730	1799	1835	1440	1285	1070	1710	1860	1610
1850	1880	1860	1895	1799	1310	2400	1920	1980	2370
1890	1625	2570	1590	1950	1100	1860	1550	1560	2600
1830	1310	2375	2390	1880	1500	2199	2450	1975	2750
2100	2090	2420	2015	1800	2180	1580	1310	1620	1075
1700	2010	2370	1680	1770	1550	1530	2210	1680	1325
2100	1530	1500	1770	1190	1580	1790	1565	1375	2150

За допомогою стандартного офісного програмного забезпечення провести обробку отриманих даних, а саме:

- побудувати варіаційний ряд;
- побудувати статистичний ряд;
- знайти розмах вибірки, обчислити кількість інтервалів групування, довжину інтервалів групування (крок), побудувати групований (інтервальний) статистичний ряд та скласти таблицю частот групованої вибірки;
- побудувати полігон частот та гістограму відносних частот;
- надати рекомендації керівництву підприємства стосовно розміру заробітної плати для задоволення вимог 50 % працівників.

Завдання 7 (завдання для студентів, що проходять навчальну практику, термін на виконання – 1 тиждень). Дослідити методом контент-аналізу поточної інформації не менш ніж 100 сайтів бібліотек вищих навчальних закладів (при необхідності скористатися каталогом-довідником "Бібліотеки вищих навчальних закладів України"). Результати дослідження подати у вигляді таблиці та відповідних діаграм.

Проаналізувати наявний стан електронної бібліотеки нашого університету, спираючись на отримані середні показники наявності доступу студентів через сайт університету до підручників та навчальних посібників, методичних рекомендацій та вказівок по вивченню навчальних дисциплін, наукових праць викладачів університету, періодичних видань.

Завдання 8 (завдання для аудиторної роботи у 2 семестрі, термін на підготовку до заняття – 2 доби). На основі наведених результатів складання попередньої екзаменаційної сесії Вашої групи, використовуючи засоби MS Excel, проаналізувати успішність кожного студента та всієї академічної групи за показниками: абсолютна успішність; якісний показник успішності; середній бал.

На підставі аналізу отриманих даних та нормативно-правової бази України, надати до деканату відомості про призначення стипендії студентам, що навчаються за кошти державного бюджету та тим, що мають соціальні пільги.

Завдання 9 (завдання для студентів, що проходять навчальну практику, термін на виконання – 1 тиждень). Проаналізуйте роботу паперового та електронного документообігу, використовуючи електронні ресурси Інтернет та посібники з діловодства за параметрами: перевірка, розмноження, сортування, доступ, маршрутизація, зберігання, введення інформації та робота над складовим. Побудуйте відповідні діаграми. Зробіть висновок, який документообіг є ефективним та за допомогою якої діаграми це більш детально можна показати.

Висновки. Оновлення змісту курсу інформатики на засадах впровадження компетентнісного підходу та відповідного методичного забезпечення сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, розвитку свідомого, зацікавленого, мотивованого ставлення до вивчення інформатики, формуванню професійних компетенцій майбутніх документознавців, що відповідають новим соціальним вимогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Овчарук О. Л. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Л. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. – К. : "К.І.С.", 2003. – С. 13–43.
2. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. – К. : "К.І.С.", 2004. – 112 с.
3. Гайсенюк Н. А. Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства : дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Наталя Анатоліївна Гайсенюк. – К., 2003. – 170 с.
4. Жалдак М. І. Елементи стохастичності з комп'ютерною підтримкою : [посібник для вчителів] / М. І. Жалдак, Г. О. Михалін. – Київ : РНЦ ДІПІТ, 2004. – 107 с.

Матеріал надійшов до редакції 02.03. 2011 р.

Сивак О. А. Внедрение компетентностного подхода в процесс обучения информатики как условие обеспечения качества подготовки студентов-документоведов.

В статье обосновывается необходимость внедрения в процесс обучения информатике компетентностного подхода, раскрываются особенности содержания, которые способствуют приобретению профессиональных и исследовательских компетентностей будущими документоведами. Выявлено, что обновление содержания курса информатики на основе внедрения компетентностного подхода и соответствующего методического обеспечения способствует повышению качества подготовки будущих специалистов, развитию сознательного, заинтересованного, мотивированного отношения к изучению информатики, формированию профессиональных компетенций будущих документоведов, которые соответствуют новым социальным требованиям.

Syvak O. A. The Competence Approach Implementation into the Informatics Schooling Process as the Condition for the Document Specialists Students' Qualitative Preparation.

The article considers the necessity of the competence approach implementation into the Informatics schooling process, discloses the contents peculiarities, contributing to the future document specialists' professional and investigative competences acquirement. It has been discovered that the Informatics course contents innovation on the grounds of the competence approach and the corresponding methodical ware contributes to the future specialists' high quality preparation, the development of the conscientious, engaged and reasoned relationship towards the Informatics learning, the future document specialists' professional competences formation, contributing to the new social requirements.